

Briselē, 6.3.2018.
COM(2018) 87 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par iespēju ieviest dažas prasības attiecībā uz zivju aizsardzību nonāvēšanas laikā

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. Ievads

Saimniecībā audzētas zivis ietilpst Padomes Regulas (EK) Nr. 1099/2009 par dzīvnieku aizsardzību nonāvēšanas laikā (turpmāk “regula”)¹ darbības jomā. Tomēr saimniecībā audzētām zivīm ir piemērojams tikai vispārīgais noteikums regulas 3. panta 1. punktā, proti, “*dzīvniekiem aiztaupa jebkuras sāpes, stresu vai ciešanas, no kurām nonāvēšanas laikā vai saistītās darbības veikšanas laikā iespējams izvairīties*”.

Turklāt regulas 27. panta 1. punktā ir iekļauta prasība, kas paredz, ka “*Komisija iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par iespēju ieviest dažas prasības attiecībā uz zivju aizsardzību nonāvēšanas laikā, ņemot vērā dzīvnieku labturības aspektus, kā arī sociāli ekonomisko ietekmi un ietekmi uz vidi*”.

Šā ziņojuma mērķis ir izpildīt regulas 27. panta 1. punkta prasības. Ziņojumā iekļauta analīze par kaušanas laikā radīto sociāli ekonomisko ietekmi. Tomēr ziņojumā nav aplūkotas iespējamās vidiskās sekas, jo tika uzskatīts, ka nonāvēšanas laikā to ietekme ir niecīga².

Tāpat ziņojums ir uzskatāms par vienu no pasākumiem, kas uzskaitīti ES dzīvnieku aizsardzības un labturības stratēģijā 2012.–2015. gadam³.

Pasaules Dzīvnieku veselības organizācija (OIE) ir pieņēmusi pamatnostādnes par labturības aspektiem saistībā ar cilvēku uzturam paredzēto saimniecībā audzēto zivju apdullināšanu un nonāvēšanu⁴. Šīs pamatnostādnes ir aktuālas arī Eiropas Savienībā, jo visas ES dalībvalstis ir arī Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas dalībvalstis.

Attiecībā uz galvenajām saimniecībā audzēto zivju sugām Eiropas Savienībā Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA) 2009. gadā publicēja vairākus atzinumus par galveno apdullināšanas un nonāvēšanas sistēmu labturības aspektiem⁵. Atzinumos bija konstatēts, ka pastāv problēmas akvakultūras nozarē saistībā ar zivju labturības nodrošināšanu nonāvēšanas laikā. Izmantojot uz riskiem balstītu pieeju, tika noteikti šādi galvenie riski:

- 1) apiešanās vai ar apiešanos saistītas procedūras (piemēram, sablīvēšana, sūknēšana, laiks ārpus ūdens);

¹ OV L 303, 18.11.2009., 1. lpp.

² Vispārīgāk runājot, akvakultūras ražošanas radītā ietekme uz vidi ir svarīga, tādēļ Komisijas stratēģiskajās vadlīnijās ES akvakultūras ilgtspējīgai attīstībai tā ir apzināta kā viena no četrām prioritārajām jomām: http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/aquaculture/index_en.htm.

³ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par Eiropas Savienības dzīvnieku aizsardzības un labturības stratēģiju 2012.–2015. gadam, COM(2012) 6 final/2.

⁴ Ūdensdzīvnieku veselības kodekss, 7.3. nodaļa “Cilvēku uzturam paredzēto saimniecībā audzēto zivju apdullināšanas un nonāvēšanas labturības aspekti”. http://www.oie.int/index.php?id=171&L=0&htmfile=chapitre_welfare_stunning_killing.htm.

⁵ Pēc Eiropas Komisijas lūguma sagatavotie Dzīvnieku veselības un labturības ekspertu grupas zinātniskie atzinumi par konkrētu sugu labturības aspektiem saistībā ar saimniecībā audzētu zivju galvenajām apdullināšanas un nonāvēšanas sistēmām.

Saimniecībā audzētas karpas <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1013>.

Saimniecībā audzētas varavīksnes foreles <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1012>.

Saimniecībā audzētas jūraskarūsas un jūrasasari <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1010>.

Saimniecībā audzēti laši <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1011>.

2) ūdens kvalitāte tvertnē/ zemūdens sprostā;

3) apdullināšanas un nonāvēšanas metodes.

Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde secināja, ka daudzas izmantotās metodes un iekārtas radīja zivīm sliktus labturības apstākļus. Šā iemesla dēļ iestāde nāca klajā ar dažiem ieteikumiem gan attiecībā uz darbībām, ko veic pirms kaušanas, gan attiecībā uz apdullināšanas un nonāvēšanas darbībām. Tika arī uzsvērts, ka attiecībā uz visām izvērtētajām zivju sugām pastāv plašas iespējas jaunu apdullināšanas un nonāvēšanas metožu izstrādei.

Lai piesaistītu palīdzību šā ziņojuma sagatavošanā, 2016. gadā tika atlasīts ārējs darbuzņēmējs, kuram uzdeva izstrādāt neatkarīgu pētījuma ziņojumu⁶. Pasūtītā pētījuma mērķis bija apkopot informāciju par pašreizējo dzīvnieku labturības praksi Eiropas akvakultūras nozarē, it īpaši attiecībā uz saimniecībā audzētu zivju kaušanu, kā arī analizēt, cik lielā mērā ar zivju labturību saistītās problēmas vēl nav atrisinātas. Tika ņemtas vērā labas labturības prakses ievērošanas izmaksas, ekonomiskā situācija, ietekme uz konkurētspēju, kā arī citi apstākļi. Lai iegūtu vispārēju priekšstatu par pašreizējo stāvokli Eiropas akvakultūras nozarē, pētījumā galvenā uzmanība tika pievērsta šādām piecām galvenajām saimniecībā audzēto zivju sugām vairākās atlasītās Eiropas Ekonomikas zonas valstīs: Atlantijas lasis (aukstūdens, jūras); parastā karpa un varavīksnes forele (saldūdens), kā arī Eiropas jūrasasari un zeltainās jūraskarūsas (Vidusjūras), kā izklāstīts zemāk 1. tabulā.

Par labturības prakses izvērtēšanas atskaites punktu tika izmantoti Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas starptautiskie standarti attiecībā uz dzīvnieku labturību cilvēku uzturam saimniecībās audzēto zivju transportēšanas, apdullināšanas un nonāvēšanas laikā. Tika ņemti vērā arī Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes ieteikumi attiecībā uz kaušanu. Pētījumā tika apskatīts laikposms no 2009. līdz 2013. gadam⁷, lai nodrošinātu iespēju izvērtēt visas izmaiņas vai tuvināšanos Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartos paredzētajām vai Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes ieteiktajām apiešanās, transportēšanas un apdullināšanas/nonāvēšanas metodēm. Lai nodrošinātu maksimāli plaši pārstāvētu un uzticamu datu ievākšanu, tika uzrunātas visas attiecīgās ieinteresētās personas, proti, dalībvalstis, nozare, zinātnieki, iekārtu ražotāji un dzīvnieku labturības organizācijas, un informācija tika iegūta atklātu un mērķtiecīgu apspriežu gaitā.

⁶ Saimniecībā audzētu zivju labturība: Pieņemtā prakse transportēšanas un kaušanas laikā, galīgā redakcija (2017) <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/facddd32-cda6-11e7-a5d5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-49981830>.

⁷ Laikposms, par kuru ir pieejami *Eurostat* un Zivsaimniecības zinātnes, tehnikas un ekonomikas komitejas (ZZTEK) rādītāji par nozares ražošanas apjomiem un saimniecisko darbību, ietver pašus nesenākos gadus.

Šī ziņojuma sagatavošanai tika izmantoti šādi informācijas avoti:

1. iepriekš minētais izpētes ziņojums par saimniecībā audzētu zivju labturību, kura ietvaros:
 - tika veikta dokumentu izpēte: publikāciju izskatīšana un meklēšana datubāzēs, izmantojot Zivsaimniecības zinātnes, tehnikas un ekonomikas komitejas (ZZTEK)⁸ un Eurostat datus; datu iegūšana no citiem avotiem, tostarp no nozares organizācijām ES, EEZ (Eiropas Ekonomikas zona) un dalībvalstu līmenī;
 - notika konsultācijas: datu ievākšana, veicot aptauju tiešsaistē; mērķtiecīgas intervijas ar ieinteresētajām personām un mērķgrupām, piemēram, pēc vajadzības ar akvakultūras asociāciju pārstāvjiem, valstu un reģionu pārvaldēm, ražotāju grupām un citām atbilstošām ieinteresētajām personām dažādās pētījumā iesaistītajās valstīs;
2. Komisijas pārskata ziņojums par zivaudzēšanas noteikumu īstenošanu⁹.

1. tabula. Pētījumā iekļautās EEZ valstis¹⁰

Zivju suga**	Pētījumā aplūkotā valsts	Reitings Eiropā pēc ražošanas apjoma	Saražotais apjoms (tonnās) 2014. g.*	Ražošanas veids
Atlantijas lasis 	Norvēģija (NO) Apvienotā Karaliste (UK) Īrija (IE)	1 2 4	1 290 000 163 347 10 000	Aukstūdens, jūras
Parastā karpas 	Polija (PL) Čehijas Republika (CZ) Vācija (DE)	1 2 4	18 000 17 833 5285	Saldūdens
Varavīksnes forele (Lielas (L) un porcijās (P)) 	Dānija (DK) Francija (FR) Itālija (IT) Polija	(L4 un P3) (L3 un P4) (L9 un P2) (P5)	38 091 34 000 38 800 17 500	Saldūdens

⁸

http://ec.europa.eu/fisheries/partners/stecf/index_en.htm

⁹

Pārskata ziņojums par zivju akvakultūras noteikumu īstenošanu (2015), http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=95.

¹⁰

Tabulas un vērtības ir pielāgotas no publicētā izpētes ziņojuma "Saimniecībā audzēto zivju labturība: pieņemtā prakse transportēšanas un kaušanas laikā", <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/facddd32-cda6-11e7-a5d5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-49981830>

Eiropas jūrasasarī 	Grieķija (GR) Spānija (ES) Itālija	2 3 4	42 000 17 376 6500	Vidusjūras (siltūdens)
Zeltainā jūraskarūsa 	Grieķija Spānija Itālija	1 3 4	71 000 16 230 8200	Vidusjūras (siltūdens)

* Avots: FEAP 2015¹¹; ** Attēli no: https://ec.europa.eu/fisheries/marine_species_en

2. Galvenie konstatējumi

2.1. Labturības prakse kaušanas laikā

Kaušanas process sastāv no šādiem posmiem: apiešanās ar dzīvniekiem, savaldīšana, apdullināšana un nonāvēšana. Apdullināšanai būtu jāizraisa bezsamaņa un nejutīgums, aiztaupot dzīvniekam satraukumu, diskomfortu vai sāpes, no kā iespējams izvairīties. Dažās metodēs tā var izraisīt arī nāvi. Ja apdullināšanas metode ir atgriezeniska vai ja tā neizraisa nāvi, pēc tās būtu jāseko nonāvēšanas metodei. 2. tabulā ir sniegta apdullināšanas, apdullināšanas/nonāvēšanas un nonāvēšanas metožu pārskats, kā arī norādītas to priekšrocības un trūkumi.

2. tabula. Apdullināšanai, apdullināšanai/nonāvēšanai un nonāvēšanai izmantoto metožu pārskats, kā arī to priekšrocības un trūkumi

Apdullināšana vai apdullināšana/nonāvēšana	Zivju suga	Priekšrocības	Trūkumi
Elektriskā apdullināšana	Atlantijas lasis Varavīksnes forele Parastā karpas	- Iespējams panākt tūlītēju apdullinājumu; - Nodrošina iespēju veikt filejas atdalīšanu pirms pēcnāves sastingšanas.	- Ir nepieciešama efektīva nonāvēšanas metode; - Var tikt bojāts liemenis. - Var tikt negatīvi ietekmēta produkta kvalitāte; zivju atšķirīgas izturības dēļ, zivis var netikt apdullinātas*;
Apdullināšana ar oglekļa dioksīdu (CO ₂)	Varavīksnes forele		- Rada lielu stresu
Sitiens pa galvu	Atlantijas lasis	- Iespējams panākt tūlītēju apdullinājumu; - Neatgriezeniska, ja	- Apdullināšana var neizdoties zivju atšķirīgā izmēra dēļ; - Var tikt bojāta galva.

¹¹ FEAP, 2015., Ziņojums par ražošanu Eiropas akvakultūras nozarē 2005.-2014. g. www.feap.info/shortcut.asp?FILE=1402.

Apdullināšana vai apdullināšana/nonāvēšana	Zivju suga	Priekšrocības	Trūkumi
		izpildīta pareizi; - Nodrošina iespēju veikt filejas atdalīšanu pēcnāves sastingšanas.	
	Parastā karpa	- Neatgriezeniska, ja izpildīta pareizi;	- Veicot manuāli, apdullināšana var neizdoties; - Var tikt bojāta galva
	Varavīksnes forele	- Neatgriezeniska, ja izpildīta pareizi.	- Veicot manuāli, apdullināšana var neizdoties.
Atdzesēšana dzīvā veidā, izmantojot CO ₂	Atlantijas lasis	- Lēna pēcnāves sastingšanas iestāšanās dod iespēju atdalīt fileju pirms sastingšanas.	- Zivs nav apdullināta. - Metode rada stresu.
Asfiksija ledū vai ledainā ūdenī	Jūrasasarī Jūraskarūsa Varavīksnes forele	- Viegli izmantojama; - Pārtikas kvalitāte un nekaitīgums.	- Temperatūras straujā pazemināšanās rada zivīm stresu.

* Apdullinājums neiestājas, ja apdullināšanas metodes pielietošana nav efektīva. Elektriskās apdullināšanas un apdullināšanas, veicot sitienu pa galvu, kontekstā tas nozīmē, ka bezsamaņa neiestājas uzreiz.

Pasaules Dzīvnieku veselības organizācija iesaka saimniecībā audzētu zivju nonāvēšanai izmantot elektriskas vai mehāniskas (piemēram, apdullināšana, veicot sitienu pa galvu) metodes. Citas metodes, tostarp atdzesēšana dzīvā veidā, izmantojot CO₂, apdullināšana ar CO₂, atdzesēšana ledainā ūdenī, kam seko apdullināšana ar elektrību, kā arī asfiksija ledū neatbilst Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartiem. Izpēti ziņojumā tika secināts, ka Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartu kaušanas jomā sasniegšana ir lielā mērā atkarīga no sugas un izmantotās metodes, kā izklāstīts turpinājumā.

Atlantijas laša gadījumā Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standarti tiek ievēroti, kaušanai izmantojot sitienu pa galvu, kas ir galvenā kaušanas metode Norvēģijā, Apvienotajā Karalistē un Īrijā. Savukārt, izmantojot apdullināšanu ar elektrību, šie standarti tiek ievēroti nepilnīgi, jo zivis bieži ir novietotas nepareizi, kā rezultātā apdullināšana bieži vien neizdodas. Norvēģijā un Īrijā joprojām tiek veikta atdzesēšana dzīvā veidā, izmantojot CO₂, kas neatbilst Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartiem, lai gan jāpiebilst, ka šī metode tiek izmantota ļoti ierobežotā apmērā, turklāt tiek ziņots, ka 2018. gadā šīs metodes izmantošana tiks pakāpeniski izbeigta.

Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standarti ir sasniegti tikai daļēji attiecībā uz parasto karpu kaušanu Polijā, Čehijas Republikā un Vācijā. Visizplatītākā metode ir manuāls sitiens pa galvu (trieciens pa galvu). Tomēr Polijā karpu sugām uzturēšanās gaisā ilgst pat līdz

10 minūtēm, kas rada stresu. Polijā, Čehijas Republikā un Vācijā tiek izmantota arī apdullināšana ar elektrību, taču trūkst informācijas par šajā metodē izmantoto iekārtu darbības efektivitāti.

Varavīksnes foreles gadījumā Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standarti ir daļēji sasniegti Dānijā, Francijā un Itālijā, savukārt Polijā tie nav sasniegti. Dānijā un Itālijā tiek veikta apdullināšana ar elektrību. Tomēr informācijas par iekārtu konstrukciju ir maz, un tādēļ nav zināms, vai tiek ievēroti Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standarti saistībā ar elektrisko apdullināšanu. Varavīksnes forelēm veiktais manuālais sitiens pa galvu atbilst Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartiem ar nosacījumu, ka tas tiek izpildīts pareizi. Asfiksija ledū tiek izmantota Dānijā un Polijā, un tā neatbilst Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartiem. Francijā tiek izmantota atdzesēšana ledainā ūdenī, kam seko apdullināšana ar elektrību, kā arī (ierobežotā daudzumā) apdullināšana ar CO₂, no kurām neviena neatbilst Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartiem.

Jūrasasaru un jūraskarūsu asfiksija ledū joprojām ir galvenā izmantotā kaušanas metode Grieķijā, Spānijā un Itālijā, lai gan izmēģinājuma kārtā nelielā skaitā saimniecību sāk izmantot apdullināšanu ar elektrību.

3. tabula. Pašreizējo kaušanas metožu kopsavilkums ar norādēm par OIE standartu ievērošanu

Zivju suga	Pētījumā aplūkotā valsts	Kaušana	
		Iznākums	Skaidrojums
Atlantijas lasis	NO	+/-	Sitiens pa galvu (standarti tiek ievēroti). Sausā apdullināšana ar elektrību: pareizi novietoti ir tikai 25-30 %, lai gan šis skaitlis palielinās (standarti attiecībā uz šiem 25-30 % ir ievēroti). Elektriski apdullinātas zivis, ko nonāvē, pārgriežot žaunas (standarti netiek ievēroti) vai veicot sitienu pa galvu, vai nocērtot galvu (standarti tiek ievēroti). Atdzesēšana dzīvā veidā ar CO ₂ (standarti netiek ievēroti).
	UK	✓	Standarti ir ievēroti.
	IE	+/-	Sitiens pa galvu. Apdullināšana ar CO ₂ 7-8 % (standarti nav ievēroti).
Parastā karpa	PL	+/-	Manuāls sitiens pa galvu. Elektriskā apdullināšanas ierīce nav no galveno ražotāju piedāvātā klāsta.
	CZ	+/-	Elektriskā apdullināšanas ierīce nav no galveno ražotāju piedāvātā klāsta un netiek izmantota nonāvēšanas metode.
	DE	+/-	Manuāls sitiens pa galvu. Elektriskā apdullināšanas ierīce nav no galveno ražotāju piedāvātā klāsta.
Varavīksnes forele	DK	+/-	Elektriskā apdullināšanas ierīce nav no galveno ražotāju piedāvātā klāsta. Arī asfiksija ledū

Zivju suga	Pētījumā aplūkotā valsts	Kaušana	
		Iznākums	Skaidrojums
	FR	+/-	Manuāls sitiens pa galvu. Tomēr tiek izmantota arī apdullināšana ar CO ₂ un atdzesēšana ledainā ūdenī, kam seko apdullināšana ar elektrību.
	IT	+/-	Elektriskā apdullināšanas ierīce nav no galveno ražotāju piedāvātā klāsta.
	PL	✖	Asfiksija ledus masā kravas automobili, saimniecībā vai kautuvē.
Eiropas jūrasasarī	GR	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.
	ES	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.
	IT	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.
Zeltainā jūraskarūsa	GR	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.
	ES	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.
	IT	✖	Asfiksija ledū vai ledus masā.

✓ OIE - visticamāk, OIE standarti ir sasniegti

✖ OIE - visticamāk, OIE standarti nav sasniegti

+/- OIE - OIE standarti var tikt sasniegti atkarībā no izmantotās metodes un iekārtām

Attiecībā uz noteikumiem par sertificētas organiskās akvakultūras produkcijas kaušanas paņēmieniem 9. zemspītras piezīmē minētajā Komisijas ziņojumā secinātais apstiprina, ka ir ievērota ar kaušanu saistīto kontroles pasākumu sistēma, kā izklāstīts Regulas (EK) Nr. 889/2008 25.h panta 5. punktā.

2.2. Valstu tiesību akti un pamatnostādnes

Regulas 27. panta 1. punkta otrajā daļā ir noteikts, ka, kamēr nav pieņemti ES noteikumi, dalībvalstis var saglabāt vai pieņemt valstu noteikumus attiecībā uz zivju aizsardzību kaušanas vai nonāvēšanas laikā. Pētījumā tika konstatēts, ka, kaut arī aplūkotajās dalībvalstīs un EEZ valstīs bija izstrādāti valsts tiesību akti un pamatnostādnes, tās nebija izstrādātas tikpat labi kā tās, kuras attiecas uz sauszemes lauksaimniecības dzīvniekiem, lai gan jāpiebilst, ka, pateicoties augošajai informētībai par zivju labturību, situācija uzlabojas.

Attiecībā uz pētījumā aplūkotajām piecām zivju sugām privātie standarti, kuri cita starpā attiecas arī uz labturību transportēšanas un kaušanas laikā, pārsvarā ir īstenoti lašu sektorā, bet mazākā mērā attiecībā uz varavīksnes foreli un ierobežotā mērā attiecībā uz jūrasasari un jūraskarūsu. Pavisam niecīgs ir to parasto karpu saimniecību skaits, kurās piemēro privātos labturības standartus. Zemāk redzamajā 4. tabulā ir sniegts pilnīgs pārskats par valstu tiesību aktiem, pamatnostādnēm un privātajiem standartiem izvērtētajās valstīs.

4. tabula. Tiesību akti un valsts pamatnostādnes vai prakses kodeksi, kas reglamentē saimniecībā audzētu zivju kaušanas labturības aspektus

Valsts	Tiesību akti	Valsts pamatnostādnes vai privāti standarti
NO	Regulā (EK) Nr. 1099/2009 un Norvēģijas Regulā Nr. 1250/2006 ir izklāstīti noteikumi attiecībā uz vispārējām zivju labturības prasībām	Norvēģijas Pārtikas nekaitīguma iestāde nozares vajadzībām ir izstrādājusi visaptverošas vadlīnijas par prasībām attiecībā uz akvakultūras dzīvnieku labas labturības prasībām kaušanas laikā¹²
UK	- Regula (EK) Nr. 1099/2009 2006. gada likums par dzīvnieku labturību 2012. gada noteikumi par dzīvnieku labturību nonāvēšanas laikā (Skotija). 2012. gada normatīvais akts Nr. 321 2006. gada rīkojums par dzīvnieku labturību (transports) (Anglija) (un līdzvērtīgi akti Skotijā un Velsā)	- Atzinums par saimniecībā audzētu zivju labturību; Lauksaimniecības dzīvnieku labturības komiteja; 2014 - Labas prakses kodekss¹³
IE	- Regula Nr. 1099/2009 2012. gada likums par dzīvnieku veselību un labturību	- Prakses kodekss zivju veselības jomā attiecībā uz lašveidīgo akvakultūru Īrijā (2014) - Saimniecībā audzēto lašveidīgo veselības rokasgrāmata (2011)¹⁴
PL	Regula (EK) Nr. 1099/2009, Likums par dzīvnieku aizsardzību (Nr. 111, 724. punkts; 1998. gads, Nr. 106, 668. punkts)	Labas prakses kodekss (<i>Kodeks Dobrej Praktyki</i>); 2014
CZ	- Regula (EK) Nr. 1099/2009 - Akts Nr. 246/1992 <i>Coll.</i> par dzīvnieku aizsardzību no cietsirdības un turpmākie grozījumi - Dekrēts Nr. 245/1996 <i>Coll.</i> par apdullināšanas/nonāvēšanas metodēm - Dekrēts Nr. 382/2004 <i>Coll.</i> par apdullināšanas/nonāvēšanas metodēm - Akts Nr. 99/2004 par zivju diķu apsaimniekošanu, tostarp zivju audzēšanai	Pamatnostādnes Nr. 5/2015 par zivju tirdzniecības vietām
– DE	- Regula (EK) Nr. 1099/2009 - Likums dzīvnieku aizsardzībai saistībā ar nonāvēšanu un kaušanu (<i>Verordnung zum Schutz von Tieren im Zusammenhang mit der Schlachtung oder Tötung und zur Durchführung der Verordnung (EG) Nr. 1099/2009 des Rates (Tierschutz-Schlachtverordnung -TierSchlV)</i>)	- Labas higiēnas prakse (1994) (<i>Verordnung über die hygienischen Anforderungen an Fischereierzeugnisse</i>) - Dīksaimniecības labā prakse (karpas) (<i>gute fachliche Praxis der Teichwirtschaft in Brandenburg</i>)

¹²https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/veileder_fiskevelferd_ved_slakteri_for_akvakulturdyr_2014.9471/binary/Veileder%20fiskevelferd%20ved%20slakteri%20for%20akvakulturdyr%202014

¹³<http://thecodeofgoodpractice.co.uk/chapters/>

¹⁴http://www.fishhealth.ie/FHU/sites/default/files/FHU_Files/Documents/FarmedSalmonidHealthHandbookOctober2011.pdf

Valsts	Tiesību akti	Valsts pamatnostādnes vai privāti standarti
		–
DK	– Regula (EK) Nr. 1099/2009 –	– Nav (aptaujājot kompetento iestādi)
FR	– Regula (EK) Nr. 1099/2009 – <i>Note de service 2007-8016 de la DGAL du 16 janvier 2007 (DGAL/SDSPA/N2007-8192)</i>	– <i>(kompetentā iestāde nesniedza atbildi)</i>
IT	– Regula (EK) Nr. 1099/2009	– Nav (aptaujājot kompetento iestādi)
GR	– Regula (EK) Nr. 1099/2009	– 2 apkārtraksti par saimniecībā audzētu zivju labturību (23.3.2015.; 9.6.2015.)
ES	– Regula (EK) Nr. 1099/2009 –)	– Zivju nonāvēšanas prakses kodekss (<i>Piscicultura; Guia de practica correctas para el sacrificio</i> ; 2016; AEONOR)

3. Sociāli ekonomiskie konstatējumi

Zemāk 5. tabulā ir apkopoti dati par zivju, vēžveidīgo, gliemju un citu ūdens organismu akvakultūras nozares ražošanas apjomiem 19 lielākajās akvakultūras produkcijas ražošanas EEZ valstīs laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam, kas veido 99 % no EEZ akvakultūras ražošanas apjoma. 6. tabulā ir sniegts pārskats par saimniecībā audzēto zivju vidējiem ražošanas apjomiem pētījumā aplūkotajās valstīs.

**5. tabula. Akvakultūras ražošana 19 EEZ valstīs laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam
(1000 tonnu dzīvsvāra)**

EEZ valsts	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Izmaiņas no 2009. līdz 2013. g.	Īpatsvars no kopējā EEZ apjoma, 2013. g.
Norvēģija	962	1020	1144	1321	1248	29,7 %	50,5 %
Spānija	267	252	272	264	224	-16,1 %	9,0 %
Apvienotā Karaliste	197	201	199	206	203	3,4 %	8,2 %
Francija	234	225	207	205	201	-14,2 %	8,1 %
Itālija	162	153	164	163	163	0,1 %	6,6 %
Grieķija	122	121	111	111	114	-6,6 %	4,6 %
Nīderlande	56	67	44	46	60	8,5 %	2,4 %
Dānija	35	36	36	35	38	7,3 %	1,5 %
Polija	37	31	29	32	35	-3,6 %	1,4 %
Īrija	48	46	44	36	34	-28,0 %	1,4 %
Vācija	39	41	39	26	25	-35,0 %	1,0 %
Čehijas Republika	20	20	21	21	19	-3,6 %	0,8 %
Ungārija	15	14	16	15	15	0,6 %	0,6 %
Somija	14	12	11	13	14	-0,1 %	0,6 %
Zviedrija	9	11	13	14	13	56,5 %	0,5 %
Bulgārija	7	8	6	6	12	80,8 %	0,5 %
Horvātija	14	14	13	10	12	-15,5 %	0,5 %
Rumānija	13	9	8	10	11	-16,2 %	0,4 %
Portugāle	7	8	9	10	10	49,6 %	0,4 %
Kopā 19 valstīs	2255	2290	2386	2544	2451	8,7 %	99,1 %
Kopā EEZ	2271	2306	2403	2563	2473	8,9 %	100,0 %

Avots: ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas statistika par zivsaimniecību un akvakultūru pasaulē, versija 2016.1.2. Slīprakstā norādītās vērtības ir prognoze

6. tabula. Vidējais vienā uzņēmumā saražotais zivju daudzums atlasītajās ES dalībvalstīs

	Pārdošanas apjoms valstīs (tonnas)	Uzņēmumu skaits	Vidējais viena uzņēmuma saražoto zivju apjoms (tonnas)
GR (2014)	118 080	248	476,1
UK (2013)	203 263	548	370,9
DK (2013)	46 297	130	356,1
IT (2013)	153 944	587	262,3
IE (2013)	34 667	283	122,5

	Pārdošanas apjoms valstīs (tonnas)	Uzņēmumu skaits	Vidējais viena uzņēmuma saražoto zivju apjoms (tonnas)
ES (2013)	231 738	3023	76,7
FR (2013)	227 601	2988	76,2
PL (2013)	31 267	846	37,0
DE (2016)	20 936	5952	3,5

Avots: ZZTEK datubāze, izņemot datus par Vāciju (Vācijas Federālais statistikas birojs)

3.1. Kaušanas prakses ekonomiskā analīze

Pētījuma ziņojuma sociāli ekonomiskajā analīzē tika ņemtas vērā piecu pētīto sugu atšķirības un vides atšķirības (aukstūdens jūras vide, Vidusjūras ūdeņi, saldūdens). Analīzē tika ņemta vērā arī uzņēmumu izmēru dažādība un ražošanas metodes, jo tie ir nozīmīgi aspekti, izvērtējot labturību. Pētījuma ziņojumā neaplūkoti pārējie izmaksu faktori, piemēram, barības, darbaspēka un pamatdarbības izmaksas, ir svarīgākie cēloņi lielākajai daļai atšķirību starp uzņēmumiem un valstīm ¹⁵.

Kopš 2009. gada par katru no pētītajām sugām atlasītajās valstīs tiek aprēķinātas papildu investīcijas un ikgadējās izmaksas par uzlabotas dzīvnieku labturības prakses uzturēšanu vidējā akvakultūras saimniecībā, kurā tiek audzētas pētījumā aplūkotās konkrētās sugas. Tās ietver papildu izmaksas, kas saistītas ar augstāku labturības standartu nodrošināšanu apdullināšanas, nonāvēšanas un kaušanas laikā. Papildu saistīto izmaksu aprēķinos tika pieņemts, ka katra akvakultūras saimniecība pati veic primāro apstrādi un ka vidējais uzņēmums nav ieviesis labturības praksi.

Atlantijas lasis

Lai nodrošinātu atbilstību Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas (OIE) standartiem (sk. šī ziņojuma 2.1. sadaļu), pētījumā tika pieņemts, ka katrai zivju audzētavai ir jāiegulda vai nu elektriskā apdullināšanas ierīcē vai mehāniskā apdullināšanas iekārtā, kā arī galvu nociršanas robotiekārtā, un konstatēja, ka ar uzlabotas labturības prakses ieviešanu saistītās papildu izmaksas ir salīdzinoši mazas, ņemot vērā saimniecību vidējo izmēru. Pētījumā ir teikts, ka zemākās papildu izmaksas būtu EUR 0,02/kg jeb 0,5 % no pārdošanas cenas Apvienotajā Karalistē, savukārt augstākās izmaksas būtu EUR 0,09/kg jeb mazāk nekā 1,5 % no pārdošanas cenas Īrijā. Lieljaudas kautuvēs, kurām ir arī augstas darbaspēka izmaksas, šādi ieguldījumi var pat ļaut samazināt izmaksas. Tomēr tā kā dalībvalstīs un EEZ valstīs lašu audzēšanas sektorā zivju labturības prakse jau ir īstenota augstā līmenī, to uzņēmumu skaits, kuriem būs jāiegulda līdzekļi OIE standartu sasniegšanai, būs salīdzinoši mazs, tādēļ ietekme uz konkurētspēju visticamāk būs maza.

Parastā karpa

¹⁵ Šie izmaksu faktori ir plašāk un vispusīgāk apskatīti ZZTEK ziņojumos par nozares ražošanas apjomiem un saimnieciskās darbības rādītājiem.

Kaušanas apmēru apjomradītie ietaupījumi būtiski ietekmē labturības pasākumu izmaksas. Tam tika gūts apstiprinājums, izvērtējot, vai karpu kaušanas procesā izmantotā elektriskā apdullināšana ar sekojošu galvas nociršanu uzlabo to labturību. Karpu kaušanas apmērs ir daudz mazāks, salīdzinot ar tipiskām lašveidīgo audzētavām. Tika konstatētas ievērojamas papildu izmaksu atšķirības starp pētījumā aplūkotajām valstīm, proti, zemākās izmaksas bija EUR 0,06/kg Polijā, bet augstākās Rumānijā un Vācijā, sasniedzot pat attiecīgi EUR 0,41/kg un EUR 0,58/kg.

Parastā karpa pārsvarā tiek patērēta ražošanas valstī, un laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam to ražošana tipiskās ražošanas sistēmās, nepiesaistot subsīdijas, nebija rentabla. Lielākās grūtības veikt investīcijas dzīvnieku labturības uzlabošanā, visticamāk, ir mazajām saimniecībām, un tādēļ tas var negatīvi ietekmēt šo saimniecību konkurētspēju. Tā kā eksports (un reeksports) veido pavisam nelielu daļu no pasaulē saražotā karpu daudzuma, tiek prognozēts, ka labturības pasākumu ietekme uz starptautisko konkurētspēju būs ierobežota (lai gan ietekme uz pašizmaksu, kā redzams 1. attēlā, var būt ievērojama).

Varavīksnes forele

Saistībā ar nepieciešamību veikt investīcijas, lai nodrošinātu varavīksnes foreļu kaušanas atbilstību *OIE* standartiem, pētījuma ziņojumā tika pieņemts, ka tiek veikta: 1) apdullināšana ar elektrību pirms ūdens nolaišanas un 2) apdullināšana, veicot sitienu pa galvu, pēc ūdens nolaišanas, turklāt abām metodēm sekoja manuāla žaunu pārgriešana. Līdzīgi kā karpu gadījumā arī šeit papildu izmaksas būtiski atšķīrās atkarībā no apjomradītiem ietaupījumiem, piemēram, lēstās papildu izmaksas bija robežās no nieka EUR 0,04/kg Dānijā līdz pat EUR 0,24/kg Francijā. Zināms, ka Itālijā, kur ir lielaudas kautuves ar augstām darbaspēka izmaksām, izmaksu ietaupījums ir EUR 0,06/kg. Apdullināšana, veicot sitienu pa galvu, ir daudz dārgāka metode, un tās ietekme uz izmaksām būs lielāka, it īpaši mazās saimniecībās, kādas ir Francijā.

Eiropas jūrasasaris un zeltainā jūraskarūsa

Attiecībā uz jūrasasari un jūraskarūsu tiek uzskatīts, ka labturību kaušanas laikā uzlabo šādi pilnveidojumi: 1) apdullināšana ar elektrību pirms ūdens nolaišanas un 2) apdullināšana ar elektrību pēc ūdens nolaišanas, turklāt abām metodēm seko atdzesēšana ledus un jūras ūdens masā.

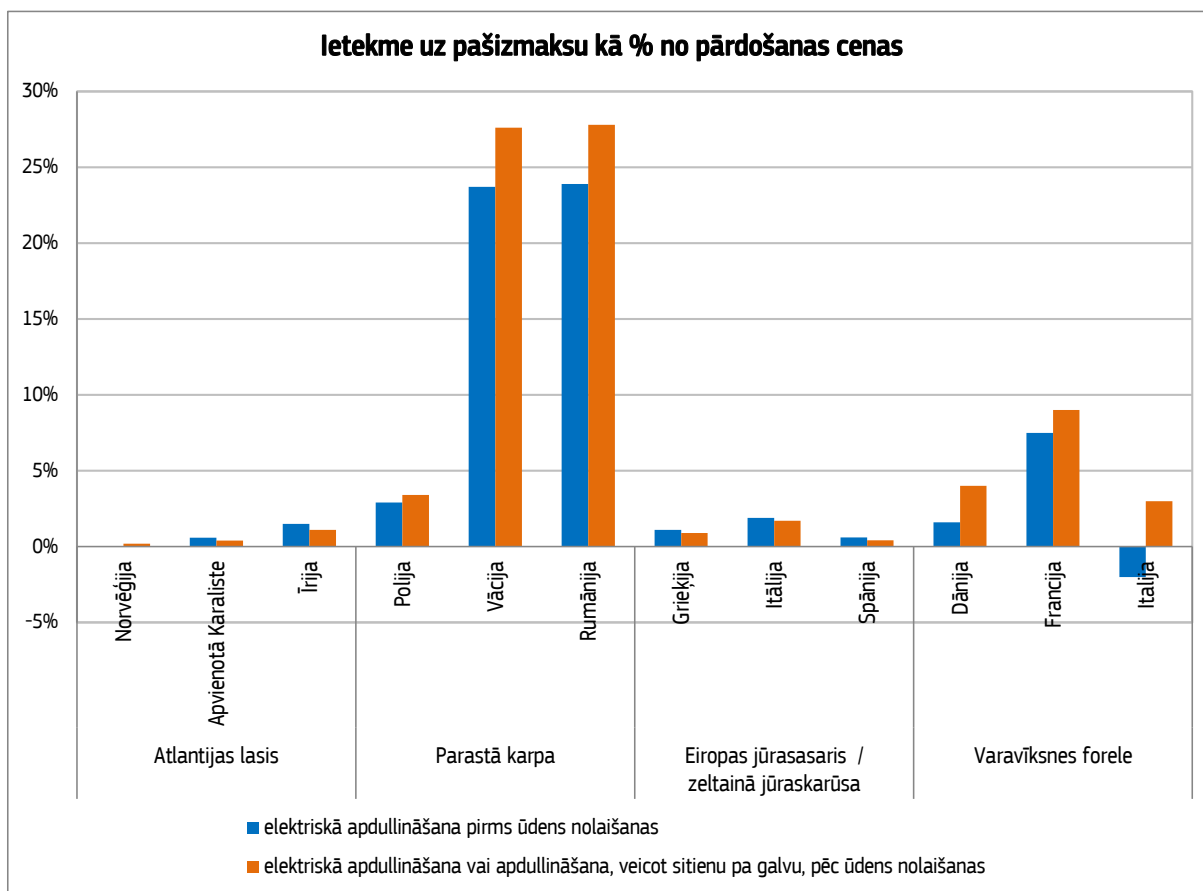
Papildu vienības izmaksas dažādām metodēm atšķiras pavisam nedaudz, taču vairāk tās atšķiras starp valstīm atkarībā no uzņēmumu izmēra. Spānijā, kur uzņēmumi ir vislielākie, papildu vienības izmaksas bija EUR 0,04/kg abām metodēm. Grieķijā tās bija EUR 0,05–0,06/kg atkarībā no metodes, savukārt Itālijā, kurā uzņēmumi ir vismazākie, tās bija EUR 0,11–0,13/kg. Kaut arī izmaksu palielinājums ir neliels, pat salīdzinoši mazu apjomu ražotājiem, piemēram, Itālijā, uzcenojums lielākajai daļai šādu saimniecību nebūtu pietiekams, lai ļautu veikt investīcijas.

Kopumā pētījuma ziņojumā tika konstatēts, ka lielākajās ražošanas dalībvalstīs laikposmā no 2009. līdz 2013. gadam jūrasasaru un jūraskarūsu ražošana, nepiesaistot subsīdijas, nebija

rentabla. Tādēļ ražotājiem varētu būt grūti veikt nepieciešamos ieguldījumus labturības standartu uzlabošanai.

1. attēlā ir redzams kopsavilkums par uzlabotas dzīvnieku labturības prakses sasniegšanas ietekmi uz saimniecībā audzētu zivju pašizmaksu pētījumā aplūkotajās valstīs.

1. attēls. Uzlabotas dzīvnieku labturības prakses sasniegšanas ietekme uz saimniecībā audzētu zivju pašizmaksu pētījumā aplūkotajās valstīs (eirocenti/kg)

4. Konstatējumu trūkumi

Pasūtītā pētījuma ziņojuma ietvaros veiktajā sociāli ekonomiskajā analīzē tika izmantota ierobežota pieejamā informācija par to iekārtu izmaksām, kas nepieciešamas labturības uzlabošanai kaušanas laikā. Analīze tika veikta, pamatojoties uz vidējo uzņēmumu katrai sugai katrā no pētījumā aplūkotajām valstīm. Tomēr tiek pieņemts, ka lieljaudas uzņēmumi gūst apjomradītus ietaupījumus. Tāpat ievērojami atšķiras investīciju atdeve dažādām zivju sugām.

Uzņēmumiem ar mazākiem gada ražošanas apjomiem investīciju izmaksas ir ievērojami lielākas nekā liela mēroga ražotājiem. Konstatēto iekārtu jauda ir tik liela, ka tām var nākties pavadīt ilgu laiku dīkstāvē. Iespējams, ka uzņēmumiem ar mazākiem ražošanas apjomiem nākotnē būs pieejamas alternatīvas — zemāku izmaksu iekārtas. Tomēr pētījuma veikšanas laikā nebija pieejama informācija par šādām alternatīvām iekārtām.

Vēl viens konstatējumu trūkums ir saistīts ar to datu kvalitāti, kas tika iegūti, pētot apdullināšanas un nonāvēšanas faktiskās izmaksas, it īpaši attiecībā uz finanšu un komerciāli svarīgu informāciju. Tā galvenais iemesls — zemā nozares atsaucība vai tas, ka uzņēmumu grāmatvedības uzskaitē šīs izmaksas netiek izdalītas. Ja nebija iespējams iegūt pietiekamus

datus no nozares, no iekārtu ražotājiem tika iegūtas aplēses, kas gan var neatbilst faktiskajām darbības izmaksām. Tāpat jāpiebilst, ka pētījumā tika aplūkots konkrēts laikposms, proti, 2009. līdz 2013. gads, kas var neatspoguļot tendences ilgākā laikā, vai laikā pēc tam.

5. Secinājumi

Regulā (EK) Nr. 1099/2009 izklāstītie vispārīgie noteikumi, kas ir piemērojami zivju labturībai kaušanas laikā, kopumā ir sekmējuši satvara izveidi valstu tiesību aktu un norāžu veidā attiecībā uz saimniecībās audzētu zivju, it īpaši Atlantijas laša, labturību Eiropas Savienībā.

Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijas standartu ievērošanas līmenis attiecībā uz kaušanu aplūkotajām sugām ir atšķirīgs. Atlantijas laša gadījumā paraugprakse pētījumā aplūkotajās valstīs vairumā gadījumu ir sasniegta ar dažiem izņēmumiem. Runājot par parasto karpu un varavīksnes foreli, standartu ievērošanas līmenis atšķiras atkarībā no izmantotās metodes. Eiropas jūrasasara un zeltainās jūraskarūsas gadījumā *OIE* standarti pētījumā aplūkotajās valstīs nav sasniegti.

Ekonomiskā analīze apliecina, ka ražošanas izmaksu atšķirības rodas galvenokārt nozares struktūras dēļ, un konkrētus ieguvumus sniedz apjomradīti ietaupījumi. Saimniecībām, kurām ir apjomradīti ietaupījumi, labturības prakses uzlabošanas pasākumi pašizmaksu ietekmēs niecīgi, taču mazāka izmēra saimniecībām ietekme, visticamāk, būs lielāka. Pārsvārā uzņēmumu un valstu būtiskāko atšķirību cēlonis ir citi faktori, piemēram, barības, darbaspēka un pamatdarbības izmaksas.

Konkrēti Atlantijas laša un varavīksnes foreles saimniecību gadījumā atklājās, ka investīcijas labturības uzlabošanā varētu samazināt darbaspēka izmaksas un varētu pat atsvērt veiktās investīcijas.

Pasūtītajā izpētes ziņojumā konstatētais apliecina arī, ka kopumā nozare pakāpeniski, bet nepārtraukti pilnveido zivju labturību, ko pierāda tādu humānāku metožu izmantošana kā apdullināšana ar elektrību, kā arī citu metožu, piemēram, apdullināšanas ar CO₂, pakāpeniska izmantošanas izbeigšana¹⁶ un privātu standartu pieņemšana. Tomēr joprojām ir nepieciešami turpmāki uzlabojumi, lai paaugstinātu dažu zivju sugu labturību, piemēram, Eiropas jūrasasarim un zeltainajai jūraskarūasai. Pētījuma rezultātus apstiprina arī Komisijas pārskata ziņojums, kas tika veikts 2014. un 2015. gadā¹⁷.

Šajā posmā Komisija uzskata, ka pastāv pietiekami pierādījumi, kas liecina, ka nav piemēroti ierosināt konkrētas prasības attiecībā uz zivju aizsardzību nonāvēšanas laikā, ņemot vērā to, ka regulas mērķus vienlīdz labi var sasniegt ar brīvprātīgiem pasākumiem, ko apliecina

¹⁶ Nīderlandes iestādes 2017. gada 17. oktobrī informēja Komisiju par jauna valsts tiesību akta projektu, ar kuru tiks aizliegtas pašreizējās tradicionālās Eiropas zušu kaušanas metodes, tās aizstājot ar humānākām elektriskās apdullināšanas metodēm (paziņojums 2017/0406/NL).

¹⁷ Pārskata ziņojums par zivju akvakultūras noteikumu īstenošanu http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=95.

nozares pēdējos gados ieviestie uzlabojumi. Tāpat ir svarīgi atzīmēt, ka šis ir salīdzinoši jauns un daudzveidīgs sektors, salīdzinot ar citām tradicionāli audzētu dzīvnieku ražošanas sistēmām, turklāt šobrīd ir vērojama labturības uzlabošanas tehnoloģiju attīstība. Ņemot vērā pašreizējo attīstību, Komisija secina, ka, ja ir nepieciešami turpmāki norādījumi, tos vislabāk būtu izstrādāt dalībvalstu līmenī. Jebkurā gadījumā Komisija turpinās pārraudzīt progresu šajā jomā.

Tomēr vienlaikus ir jāatzīst, ka ir nepieciešami turpmāki pētījumi ar mērķi izstrādāt speciālas sistēmas tām zivju sugām, kurām vēl ir jāizstrādā efektīvākas metodes.

Tādēļ Komisija uzskata, ka ir būtiski turpināt pilnveidot dialogu ar ieinteresētajām personām, lai atbalstītu konkrētas iniciatīvas un projektus šajā jomā, kas varētu nodrošināt savstarpējus ieguvumus gan ekonomiskā, gan dzīvnieku labturības ziņā. Ņemot vērā minēto, Komisija uz ES Platformas dzīvnieku labturībai¹⁸ bāzes ir izstrādājusi sistemātiskāku un redzamāku formātu šādam dialogam. Šīs platformas primārais uzdevums ir nodrošināt ieinteresētajām personām (dzīvnieku labturības organizācijām, zinātniekiem, veterinārārstiem, zivjaudzētājiem, pārtikas pārstrādātājiem, pārtikas mazumtirgotājiem u. c.) iespēju paust savas bažas, dalīties ar zināšanām un resursiem, lai veiktu kopīgus pasākumus.

¹⁸ Komisijas 2017. gada 24. janvāra Lēmums, ar ko izveido Komisijas ekspertu grupu "Dzīvnieku labturības platforma"; C/2017/0280, OV C 31, 31.1.2017., 61. lpp.